

Laisvė judėti ir gyventi Europoje

Jūsų, kaip ES piliečio, teisių vadovas

Šis vadovas turėtų padėti **jums geriau susipažinti su jūsų teisėmis** judant Europos Sąjungoje; jame taip pat rasite išsamių praktinių nurodymų. Vadovas paremtas nuo 2010 m. balandžio mėn. galiojančia ES teise.

Šis dokumentas nėra nei teisiškai privalomas, nei galutinis. Nei Europos Komisija, nei joks asmuo, veikiantis Komisijos vardu, nėra atsakingi už šios informacijos panaudojimą.

Europe Direct – tai paslauga, padėsianti Jums rasti atsakymus į klausimus apie Europos Sąjungą.

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(* Kai kurie mobiliojo ryšio operatoriai neleidžia skambinti numeriu 00 800 arba skambučiai šiuo numeriu yra mokami.

Daugiau informacijos apie Europos Sąjungą yra internete (<http://europa.eu>).

Katalogo duomenys pateikiami šio leidinio pabaigoje.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2013

ISBN 978-92-79-30153-7

doi:10.2838/47927

© Europos Sąjunga, 2013

Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.

Printed in Italy

SPAUSDINTA POPIERIUJE, BALINTAME VISIŠKAI NENAUDOJANT CHLORO (TCF)

Jūs, kaip ES piliečio, teisių vadovas

Laisvė judėti ir gyventi Europoje

1 skyrius.	Kas yra ES pilietybė?.....	4
2 skyrius.	Kas gali naudotis šia teise?.....	6
3 skyrius.	Kur galite naudotis šia teise?.....	9
4 skyrius.	Pasirengimas persikelti.....	10
	Šengeno taisyklės.....	12
5 skyrius.	Pirmieji trys mėnesiai.....	13
	Pranešimas apie buvimą šalyje.....	14
6 skyrius.	Praėjus trims mėnesiams.....	15
7 skyrius.	Administraciniai formalumai.....	17
	ES piliečiai.....	17
	Šeimos nariai, kurie nėra ES piliečiai.....	19
	Sankcijos.....	20
8 skyrius.	Teisės gyventi šalyje išsaugojimas.....	21
	Šeimos nariai.....	22
9 skyrius.	Teisė nuolat gyventi šalyje.....	24
	Administraciniai reikalavimai.....	26
10 skyrius.	Vienodų sąlygų taikymas.....	27
11 skyrius.	Apribojimai.....	29
12 skyrius.	Pereinamojo laikotarpio priemonės darbuotojams.....	32
13 skyrius.	Kaip galite apsaugoti savo teises.....	34

1 skyrius

Kas yra ES pilietybė?

Ką reikia būti ES piliečiu?

ES PILIETYBĖ

Bet kuris asmuo, turintis ES valstybės narės pilietybę, savaime yra ir ES pilietis. ES pilietybė ne pakeičia, o tik papildo ES valstybės narės pilietybę.

ES pilietybė kiekvienam ES piliečiui suteikia nemažai svarbių teisių, įskaitant:

- teisę laisvai judėti Europos Sąjungoje ir apsigyventi bet kur jos teritorijoje;
- teisę balsuoti ar kandidatuoti rinkimuose į Europos Parlamentą bei savivaldybių rinkimuose toje ES valstybėje narėje, kurioje gyvenate, net jei nesate tos šalies pilietis;
- teisę į bet kurios ES valstybės narės diplomatinę ar konsulinę įstaigų apsaugą trečiojoje šalyje, jeigu joje nėra jūsų valstybės narės konsulato;
- teisę pateikti peticiją Europos Parlamentui, kreiptis į ombudsmeną ir raštu kreiptis į bet kurią ES instituciją ar tarnybą.

Šiame vadove aprašoma jūsų teisė laisvai judėti ir gyventi visoje ES. Daugiau informacijos apie kitas savo, kaip ES piliečio, teises galite rasti Europos Komisijos informaciniame interneto portale

Jūsų Europa <http://ec.europa.eu/youreurope>

TEISĖ LAISVAI JUDĖTI

Ši teisė yra vienas iš akivaizdžiausių ir labiausiai vertinamų Europos Sąjungos pranašumų, suteikiamų pavieniams piliečiams. Ja jau pasinaudojo maždaug **13 milijonų** ES piliečių, šiuo metu gyvenančių kitoje ES valstybėje narėje. ES piliečiai verslo tikslais arba kaip turistai kasmet vyksta į daugiau kaip 1 mlrd. kelionių į kitas ES valstybes nares. Šengeno erdvėje jie gali keliauti be patikrinimų arba jiems taikoma supaprastintos patikros procedūra.

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 21 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad kiekvienas ES pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi ES valstybių narių teritorijoje laikydamasis Sutartyse ir joms įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų.

TAIKYTINI ES TEISĖS AKTAI

Taikytinas teisės aktas yra **Direktyva 2004/38/EB*** (*toliau – direktyva*). Ji pradėta taikyti visoms ES valstybėms narėms 2006 m. balandžio 30 d. Direktyva kodifikuoti ir persvarstyti esami ES dokumentai, siekiant supaprastinti ir sustiprinti visų ES piliečių ir jų šeimos narių teisę laisvai judėti ir apsigyventi..

Direktyvą galite atsisiųsti adresu

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004L0038:20110616:EN:PDF>

* 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinti direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/1194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB.

Visos ES valstybės narės perkėlė direktyvą į nacionalinę teisę. Jei norite sužinoti daugiau apie savo teises konkrečioje ES valstybėje narėje, turėtumėte pasidomėti taikytiniais nacionalinės teisės aktais

2009 m. liepos mėn. Komisija išleido Gaires, kuriose nurodoma, kaip ES valstybės narės galėtų geriau perkelti direktyvą į savo nacionalinę teisę ir kaip direktyva galėtų būti veiksmingiau taikoma kasdieniame gyvenime. Gaires galite atsisiųsti adresu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0313:FIN:LT:PDF>.

© Fotolia.com

2 skyrius

Kas gali naudotis šia teise?

Kas gali naudotis teise laisvai judėti ir apsigyventi? Ar ši teisė suteikiama tik ES piliečiams, o gal ja gali naudotis ir kartu vykstanti jūsų žmona rusė? Ir kaip būtų tuo atveju, jei sunkiai sirgtų jūsų senelis brazilas, kuriam reikėtų asmeninės jūsų priežiūros?

ES PILIEČIAI IR JŲ ŠEIMOS NARIAI!

Direktyva taikoma ES piliečiams ir jų šeimoms nariams (*net jei jie nėra ES valstybės narės piliečiai*)..

TAČIAU TIK JEI JŪS PERSIKELIATE Į KITĄ ES VALSTYBĘ NARĘ ARBA, GYVENĘ KITOJE ES VALSTYBĖJE NARĖJE, GRĮŽTATE NAMO

Direktyva taikoma tik tuo atveju, jei jūs iš tikrųjų persikeliate į kitą ES valstybę narę nei ta, kurios pilietis esate, arba apsigyvenate joje, direktyva taip pat taikoma su jumis kartu vykstantiems arba vėliau pas jus atvykstantiems šeimoms nariams.

Be to, galite naudotis pagal direktyvą suteiktomis teisėmis, **jeigu, gyvenę kitoje ES valstybėje narėje, grįžtate namo.**

Tam tikromis aplinkybėmis direktyva gali būti jums taikoma ir tuo atveju, jei negyvenote kitoje ES valstybėje narėje, pavyzdžiui, kitoje ES valstybėje narėje teikėte paslaugas, joje negyvendami.

KAS YRA ES PILIETIS?

Kaip paaiškinta pirmiau, ES pilietis yra bet kuris asmuo, turintis ES valstybės narės pilietybę.

KAS YRA ŠEIMOS NARYS?

Jūsų šeimos nariai, neatsižvelgiant į jų pilietybę, turi teisę **vykti kartu su jumis** į ES valstybę narę, kurios pilietis jūs nesate, **arba atvykti pas jus** į tą valstybę narę. Ši teisė taikoma, neatsižvelgiant į tai, ar jie iki tol gyveno kitoje ES valstybėje narėje ir su kokia viza šeimos narys atvyko į priimančiąją ES valstybę narę.

Sutuoktiniai, (registruoti) partneriai, palikuonys ir aukštutinės giminystės linijos giminaičiai yra jūsų šeimos nariai.

Kiekviena kategorija apibrėžiama taip:

- **Sutuoktinis** **jūsų sutuoktinis**, neatsižvelgiant į tai, kada ir kur sudaryta santuoka;
- **Registruotas partneris** **jūsų partneris**, su kuriuo, remdamiesi ES valstybės narės teisės aktais, esate sudarę registruotą partnerystę; tačiau registruotas partneris gali jus lydėti ar atvykti pas jus tik į tas ES valstybes nares, kurios registruotą partnerystę prilygina santuokai;
- **Palikuonys** **jūsų** ir jūsų sutuoktinio ar registruoto partnerio **tiesioginiai palikuonys** (*t. y. vaikai, vaikaičiai ir kt.*), jaunesni nei 21 metų, arba išlaikytiniai;
- **Aukštutinės giminystės linijos giminaičiai** **jūsų** ir jūsų sutuoktinio ar registruoto partnerio **išlaikomi tiesioginiai aukštutinės giminystės linijos giminaičiai** (*t. y. tėvai, seneliai ir kt.*).

Minėti šeimos nariai gali naudotis direktyva suteikiamomis teisėmis, jei pas jus atvyksta ar jus lydi, ir **ES valstybės narės privalo pripažinti jų teises.**

KAIP YRA KITŲ ŠEIMOS NARIŲ ATVEJU?

Kiti šeimos nariai, pavyzdžiui, **broliai, seserys, pusbroliai, pusseserės, tetos ir dėdės bei kiti giminaičiai**, turi teisę **supaprastinta tvarka** atvykti į priimančiąją ES valstybę narę ir joje apsigyventi, jeigu:

- jie yra jūsų išlaikomi arba
- jie kartu su jumis veda bendrą namų ūkį, arba
- jeigu dėl rimtų sveikatos priežasčių jiems būtinais reikia asmeninės jūsų priežiūros.

Jūsų neišlaikomi tėvai arba vyresni nei 21 m. vaikai taip pat gali supaprastinta tvarka naudotis teise atvykti į ES valstybę narę ir joje apsigyventi, jei jie su jumis gyvena.

ES valstybės narės negali savaime netaikyti šių teisių konkrečiai kategorijai priklausančioms šeimos nariams.

O KITI PARTNERIAI?

Ta pati teisė supaprastinta tvarka atvykti ir apsigyventi taip pat suteikiama jūsų **partneriui, su kuriuo palaikote tinkamai patvirtintus santykius**. Ši sąvoka apima tos pačios lyties ir skirtingų lyčių asmenų partnerystę bei *de facto* partnerystę, pavyzdžiui, gyvenimą kartu nesusituokus.

Registruoti partneriai, persikeliantys į ES valstybę narę, kurioje registruota partnerystė neprilyginama santuokai, taip pat priklauso šiai kategorijai

TEISĖ GYVENTI ŠALYJE

Kiti šeimos nariai ir partneriai **savaime neturi teisės jūsų lydėti į priimančiąją ES valstybę narę ar pas jus ten atvykti**. Teisės jiems suteikiamos priimančiosios ES valstybės narės nuožūra.

Šie asmenys turi teisę **supaprastinta tvarka atvykti į valstybę narę ir joje gyventi**. Iš esmės tai reiškia, kad priimančioji ES valstybė narė turėtų jiems taikyti palankesnes sąlygas,

nei nagrinėdama ne ES piliečių prašymus leisti atvykti arba apsigyventi. Priimančioji ES valstybė narė turėtų ištirti jų šeiminius ryšius, ir jeigu, jos manymu, šie asmenys yra tikra jūsų šeima, su jais turėtų būti elgiamasi taip pat, kaip su šeimos nariais (pvz., su sutuoktiniu ar vaikais).

Todėl priimančioji ES valstybė narė turi išsamiai išnagrinėti šių asmenų asmenines aplinkybes, o bet kokį draudimą šiems šeimos nariams atvykti į šalį ir joje apsigyventi turi pagrįsti, apie jį pranešti raštu ir užtikrinti galimybę jį apskųsti.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiame skyriuje aprašytu klausimu, galite rasti direktyvos **2 ir 3 straipsniuose**.

3 skyrius

Kur galite naudotis šia teise?

Kokiose šalyse galite naudotis šia teise?

ŠIOMIS TEISĖMIS GALITE NAUDOTIS ES ...

Teise laisvai judėti ir apsigyventi galite naudotis bet kurioje **ES valstybėje narėje**. Taip pat Azorų, Madeiros (*Portugalija*), Alandų (*Suomija*), Kanarų salose, Seutoje ir Meliljoje (*Ispanija*) ir Prancūzijos užjūrio departamentuose. Šia teise galima naudotis ir Gibraltare.

Ši teisė **negalioja** Normandijos salose, Meno saloje, Farerų salose (*Danija*) ir užjūrio šalyse bei teritorijose.

ISLANDIJOJE, LICHTENŠTEINE IR NORVEGIJOJE ...

Šia teise taip pat galite naudotis Islandijoje, Lichtenšteine ir Norvegijoje, nes šios šalys dalyvauja Europos ekonominėje erdvėje. Šių trijų šalių piliečiai gali laisvai judėti ir apsigyventi visoje Europos Sąjungoje.

IR TURĖTI TAM TIKRAS TEISES ŠVEICARIJOJE

Ši direktyva netaikoma Šveicarijai. Tačiau tam tikromis teisėmis galite naudotis ir Šveicarijoje, remdamiesi 1999 m. ES ir Šveicarijos susitarimu dėl laisvo asmenų judėjimo ir jo protokolais. Šios teisės ribotos labiau nei direktyvoje nustatytos teisės. Susitarimą galite atsisiųsti adresu [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22002A0430\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22002A0430(01):EN:HTML).

© Istockphoto.com

4 skyrius

Pasirengimas persikelti

Norėtumėte persikelti į kitą ES valstybę narę... Kokių dokumentų reikia prieš išvykstant?

JUMS TEREIKIA TURĖTI NACIONALINĘ ASMENS TAPATYBĖS KORTELĘ ARBA PASĄ

Kaip ES pilietis, visada turėtumėte turėti galimybę kirsti sieną su galiojančia nacionaline asmens tapatybės kortele arba pasu.

Jūs **neprivalote** turėti asmens tapatybės kortelės su elektroniniu būdu nuskaityma skiltimi, biometriniais identifikatoriais arba iki paso galiojimo pabaigos nebūtinai turi būti likę daugiau kaip 3 mėnesiai – jeigu kelionės dokumentas galiojantis, galite ramiai kirsti sieną. Be to, ES valstybės narės negali reikalauti pateikti būtinai pasą arba būtinai asmens tapatybės kortelę. Jūs turite teisę pasirinkti kelionės dokumentą ir ši teisė negali būti ribojama. **Jums nereikia įvažiavimo vizos.**

Kadangi nacionalinės valdžios institucijos gali bet kada saugumo sumetimais iš jūsų pareikalauti įrodyti jūsų tapatybę, visada reikėtų su savimi turėti asmens dokumentą.

PAMETĖTE AR PAMIRŠOTE SAVO PASĄ AR ASMENS TAPATYBĖS KORTELĘ?

Jeigu tik kirsdamas sieną pastebite, kad su savimi neturite asmens tapatybės kortelės ar paso, pasienio pareigūnai negali liepti jums grįžti atgal prieš tai nesuteikę protingos galimybės gauti reikiamus dokumentus ar sulaukti, kol jie per protingą laiką bus pristatyti pasienio pareigūnams.

Be to, jūs galite ir kitomis priemonėmis įrodyti, kad teisė laisvai judėti ir gyventi jums taikoma, pavyzdžiui, pateikti savo tapatybės ir pilietybės įrodymus.

JŪSŲ ŠEIMOS NARIAMS TAIKOMOS TAISYKLĖS

Jūsų šeimos nariams, kurie yra ES piliečiai, taikomos tos pačios taisyklės..

Šeimos nariai, **neturintys** ES valstybės narės pilietybės, į priimančiąją ES valstybę narę gali atvykti pateikę galiojantį pasą. Jeigu atvyksta iš šalių, kurioms taikomas vizų reikalavimas, jie gali būti **paprašyti pateikti įvažiavimo vizą**.

Šalių, kurių piliečiams taikomas įvažiavimo vizų reikalavimas, sąrašas pateiktas Reglamente (EB) Nr. 539/2001 (galima rasti adresu <http://ec.europa.eu/immigration>), o Jungtinės Karalystės ir Airijos atveju tokios šalys nurodytos nacionalinės teisės aktuose.

ĮVAŽIAVIMO VIZOS

Valstybės narės jūsų šeimos nariams, kurie nėra ES piliečiai, turi sudaryti visas sąlygas reikiamoms vizoms gauti. Tokios vizos turi būti išduodamos nemokamai, kuo greičiau ir skubos tvarka. Komisija mano, kad tik išskirtiniais ir tinkamai pagrįstais atvejais prašymai gali būti nagrinėjami 15 dienų ar ilgiau.

ES valstybės narės gali iš jūsų šeimos narių reikalauti tik įvažiavimo vizų; jos **negali** reikalauti šeimos ar gyvenimo šalyje vizų.

KOKIŲ DOKUMENTŲ REIKIA?

Teisė atvykti šeimos nariams, kurie nėra ES piliečiai, suteikiama dėl giminystės ryšių su jumis, ES piliečiu. **Konsuliniai pareigūnai jų gali prašyti tik pateikti pasą ir giminystės ryšį su jumis įrodantį dokumentą**, pavyzdžiui, santuokos arba gimimo liudijimą, dokumentą, kuriuo įrodoma, kad jūs jau gyvenate priimančiojoje valstybėje narėje (arba deklaracija, kuria patvirtinama, kad jūs vyksite į ją kartu su savo šeimos nariais, kai bus išduota viza), ir, jeigu reikia, įrodymą dėl išlaikymo. Iš jūsų šeimos narių **negali** būti reikalaujama pateikti tokius dokumentus kaip kelionės bilietai, įdarbinimo pažyma, darbo užmokesčio pažymos, banko sąskaitų išrašai, įrodymai apie apgyvendinimą ir pragyvenimo lėšas ar medicinos pažyma.

PASAS BE VIZOS?

Jūsų šeimos nariai **negali** būti automatiškai gražinami, jei neturi galiojančio paso, arba, kai reikia, įvažiavimo vizos, jei tik jie gali kitomis priemonėmis įrodyti savo tapatybę ir giminystės ryšius su jumis

LEIDIMO GYVENTI ŠALYJE KORTELĖ REIŠKIA, KAD VIZOS NEREIKIA

Šeimos nariai, turintys galiojančią leidimo gyventi šalyje kortelę, išduotą bet kurios Šengeno erdvei priklausančios ES valstybės narės (*žr. toliau*), **kitose Šengeno erdvei priklausančiose ES valstybėse narėse atleidžiami nuo reikalavimo turėti vizą**.

Jeigu jūsų šeimos nariai, kurie nėra ES piliečiai, vyksta iš Šengeno erdvei priklausančios ES valstybės narės į Šengeno erdvei nepriklausančią ES valstybę narę, vizos reikalavimas jiems taip pat gali būti netaikomas, jeigu jie keliauja su jumis arba prie jūsų prisijungia ir turi galiojančią leidimo gyventi šalyje kortelę, kurią jiems, kaip šeimos nariams, išdavė ne jūsų pilietybės ES valstybė narė.

REGISTRACIJA SKRYDŽIUI

Turite turėti galimybę užsiregistruoti skrydžiui Europoje, turėdami galiojantį pasą ar asmens tapatybės kortelę (o jūsų šeimos nariai, kurie nėra ES piliečiai, turi turėti galiojantį pasą). Kiti asmens tapatybės dokumentai gali būti priimami pagal atitinkamo oro vežėjo vidaus taisykles.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos **5 straipsnyje**.

ŠENGENO TAISYKLĖS

Kokios taisyklės taikomos judant Šengeno erdvėje?

KAS YRA ŠENGENO ERDVĖ?

Šengeno erdvė – tai teritorija Europos Sąjungoje, kurioje nėra **vidaus sienų kontrolės**. Šioje teritorijoje taikomos „Šengeno taisyklės“.

Šengeno erdvei priklauso dauguma ES valstybių narių (*Austrija, Belgija, Čekija, Danija, Estija, Graikija, Ispanija, Italija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Slovakija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Vengrija ir Vokietija*), taip pat Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija ir Šveicarija.

Bulgarija, Kipras ir Rumunija dar nėra tapusios visateisėmis Šengeno erdvės dalyvėmis, jų ir Šengeno erdvės sienos bus kontroliuojamos tol, kol jos įvykdys šios kontrolės panaikinimo sąlygas.

Jungtinė Karalystė ir Airija Šengeno erdvėje nedalyvauja, nes jos nusprendė išlaikyti sienų su kitomis ES valstybėmis narėmis kontrolę.

PASIENIŲ KONTROLĖ, TAIKOMA ES PILIEČIAMS

ES piliečiams kertant išorės sienas atliekamas tik būtinas jų patikrinimas ir jie gali naudotis atskirais būtinosios kontrolės punktais, taip pat specialiai ES piliečiams skirtais punktais.

Sienų kontrolės panaikinimas reiškia, kad **kertant** Šengeno erdvei priklausančių ES valstybių narių sienas nereikia rodyti pasą ar asmens tapatybės kortelės, tačiau jūs visuomet turėtumėte su savimi turėti pasą ar tapatybės kortelę, nes jūsų laisvo judėjimo teisė ar teisė gyventi šalyje jums suteikiama su sąlyga, kad jūs paprašyti galite pateikti šiuos dokumentus.

... IR JŪ ŠEIMOS NARIAMS

Jūsų šeimos nariams, kurie patys yra ES piliečiai, taikomos tos pačios taisyklės.

Atvykti į Šengeno erdvę jūsų šeimos nariai, kurie nėra ES piliečiai, gali turėdami įvažiavimo vizą, jei toks reikalavimas taikomas (*žr. pirmiau*), o atvykę gali taip pat laisvai po ją keliauti, nes ši viza galioja visoje Šengeno erdvėje.

© istockphoto.com

5 skyrius

Pirmieji trys mėnesiai

Jūs kirtote sieną! Tačiau ką galite daryti dabar?

TEISĖ GYVENTI KITOJE ŠALYJE IKI TRIJŲ MĖNESIŲ

Kiekvienas ES pilietis **turi teisę gyventi** priimančiosios ES valstybės narės teritorijoje **iki trijų mėnesių be papildomų sąlygų ar formalumų**, išskyrus reikalavimą turėti galiojančią asmens tapatybės kortelę arba pasą.

Nesvarbu, ar į tą valstybę narę atvykote dirbti, studijuoti, ar kaip turistas. Jums tereikia turėti galiojančią asmens tapatybės kortelę arba pasą.

Jus lydintys ar pas jus vykstantys **šeimos nariai**, kurie nėra ES piliečiai, gali iki trijų mėnesių gyventi su jumis – **jiems užtenka turėti pasą**.

SPĖCIALIOS SĄLYGOS IEŠKANTIEMS DARBŲ

ES piliečiai turi teisę be papildomų sąlygų ar formalumų gyventi priimančiojoje ES valstybėje narėje iki šešių mėnesių ir ilgiau, jeigu jie tebeieško darbo joje ir jei turi tikrą galimybių įsidarbinti.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos **6 straipsnyje**.

PRANEŠIMAS APIE BUVIMĄ ŠALYJE

PRANEŠIMAS APIE BUVIMĄ ŠALYJE

Jūsų ir jūsų šeimos narių gali būti pareikalauta per pagrįstą laikotarpį nuo atvykimo **pranešti apie savo buvimą šalyje**. Taip priimančiosios ES valstybės narės valstybinės įstaigos gauna išsamių žinių apie gyventojų judėjimą jos teritorijoje.

Vis dėlto ES valstybės narės gali nuspręsti nereikalauti, kad praneštumėte apie savo buvimą šalyje.

KAS GALI NUTIKTI, JEI NEPRANEŠITE APIE SAVO BUVIMĄ ŠALYJE?

Jums arba jūsų šeimos nariui **neįvykdžius reikalavimo pranešti apie savo buvimą šalyje**, jums gali būti pritaikytos **proporcingos ir nediskriminacinės administracinės sankcijos**. Tai reiškia, kad sankcijos turi atitikti padarytą pažeidimą ir turi būti tokios pačios, kokios būtų skiriamos priimančiosios ES valstybės narės piliečiams. Bet kokiu atveju jūs negalite būti išsiųstas iš šalies vien už tokį pažeidimą.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos **5 straipsnio 5 dalyje**.

6 skyrius

Praėjus trims mėnesiams

Jeigu norite pasilikti ilgiau nei tris mėnesius

VISKAS PRIKLAUSO NUO JŪSŲ STATUSO

Teisė gyventi šalyje ilgiau nei tris mėnesius suteikiama atsižvelgus į tam tikras sąlygas. Šių sąlygų pobūdis priklauso nuo jūsų statuso priimančiojoje ES valstybėje narėje.

DARBUOTOJAI, SAVARANKIŠKAI DIRBANTYS ASMENYS IR PASLAUGŲ TEIKĖJAI

Darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys turi teisę gyventi šalyje jiems taikant vienintelę sąlygą – jie turi būti darbuotojai ar savarankiškai dirbantys asmenys. Tokią

pat teisę turi ir laikinai paslaugas priimančiojoje ES valstybėje narėje teikiantys asmenys.

Išsamesnė informacija apie laisvam darbuotojų judėjimui taikomas pereinamojo laikotarpio priemones pateikta 12 skyriuje.

DARBUOTOJO AR SAVARANKIŠKAI DIRBANČIO ASMENS STATUSO IŠSAUGOJIMAS

ES piliečiai išsaugo darbuotojo ar savarankiškai dirbančio asmens statusą:

- jeigu negali dirbti dėl ligos ar nelaimingo atsitikimo; arba
- yra atitinkamoje įdarbinimo tarnyboje tinkamai užregistruoti bedarbiai ne savo noru; arba
- mokosi profesijos.

STUDENTAI ...

Studentai turi atitikti tokias tris sąlygas:

- būti priimti į mokymo įstaigą pagrindiniu tikslu – **baigti studijų ar profesinio rengimo kursą**;
- turėti **visavertį sveikatos draudimą** priimančiojoje valstybėje narėje; ir
- atitinkamai nacionalinei institucijai pateikdami **deklaraciją** ar kitokiu pasirinktu lygiavėriū būdu įrodyti, jog turi **pakankamai išteklių** sau ir savo šeimos nariams, kad per gyvenimo priimančiojoje ES valstybėje narėje laikotarpį netaptų našta šios valstybės narės socialinės paramos sistemai.

... IR KITI EKONOMIŠKAI NEVEIKLŪS ASMENYS

Kiti **ekonomiškai neveiklūs asmenys** (*pvz., bedarbiai, pensininkai ir kt.*) must also have **sufficient resources** taip pat turi turėti **pakankamai išteklių** sau ir savo šeimos nariams, kad per gyvenimo priimančiojoje ES valstybėje narėje laikotarpį netaptų našta jos socialinės paramos sistemai, ir **visavertį sveikatos draudimą**.

JŪSŲ ŠEIMOS NARIŲ TEISĖS

Jūsų šeimos nariai turi teisę gyventi su jumis, jeigu jūs atitinkate šiame skyriuje nurodytas sąlygas.

STUDENTŲ ŠEIMOS NARIAMS TAIKOMA IŠIMTIS

Išimtis taikoma tik kai kuriems studentų šeimos nariams. Priimančioji ES valstybė narė gali nuspręsti, kad teisė gyventi šalyje „automatiškai“ suteikiama tik studento sutuoktiniui, registruotam partneriui ir išlaikomiems palikuonims. Kiti studento giminiaičiai, pavyzdžiui, tėvai, gali naudotis tik supaprastinto atvykimo teise.

AR ŠI TEISĖ YRA ASMENINĖ?

Teisė gyventi kitoje ES valstybėje narėje yra jūsų pagrindinė ir asmeninė teisė, kuri jums tiesiogiai suteikiama Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo.

Taigi ši teisė nepriklauso nuo to, ar esate įvykdęs administracines procedūras.

Tai iš esmės reiškia, kad nuo tos akimirkos, kai įvykdote šias sąlygas, įgyjate teisę gyventi šalyje – ši jūsų teisė nėra suteikiama priimančiosios ES valstybės narės sprendimu. Dokumentais, kuriuos jums ar jūsų šeimos nariams gali išduoti priimančioji ES valstybė narė, tik patvirtinama ši jūsų teisė. Tačiau jei neįsiregistruojate ar baigiasi jūsų šeimos nario leidimo gyventi šalyje kortelės galiojimas, jūs ir toliau turite teisę gyventi šalyje, jei tebeatitinkate sąlygas. Už nacionalinių taisyklių nesilaikymą jums gali būti skiriama proporcinga ir nediskriminacinė administracinė sankcija

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos **7 straipsnyje**.

7 skyrius

Administraciniai formalumai

Kokius administracinius formalumus jums gali tekti įvykdyti, kad galėtumėte šalyje pasilikti ilgiau nei tris mėnesius?

ES PILIEČIAI

REGISTRACIJA

Jeigu priimančiojoje valstybėje narėje išgyvenote ilgiau kaip tris mėnesius, gali būti pareikalauta, kad užsiregistruotumėte atitinkamose institucijose.

ES valstybės narės gali nuspręsti nereikauti ES piliečių registracijos.

REGISTRACIJOS PAŽYMĖJIMAS IR REGISTRACIJOS TERMINAS

Registracijos terminą nustato kiekviena ES valstybė narė, tačiau jis negali būti trumpesnis kaip trys mėnesiai nuo atvykimo dienos. Atitinkama nacionalinė institucija **registracijos pažymėjimą** su nurodytu jūsų vardu, pavarde ir adresu bei registracijos data išduoda **iš karto**, kai tik pateikiami reikalingi dokumentai.

LEIDIMŲ GYVENTI ŠALYJE NEREIKALAUJAMA

Direktyva leidimai gyventi šalyje ES piliečiams panaikinti ir dabar reikalaujama registracijos pažymėjimų, kurie išduodami daug greičiau.

REIKALINGI DOKUMENTAI

Iš jūsų gali būti pareikalauta pateikti dokumentus, įrodančius, kad atitinkate 6 skyriuje nurodytas sąlygas.

- Asmens tapatybės kortelė arba pasas
- Bet kuriuo atveju turite pasirūpinti **galiojančia asmens tapatybės kortele arba pasu**. Atsižvelgiant į jūsų statusą, iš jūsų taip pat gali būti pareikalauta pateikti įrodymų, kad atitinkate jūsų statuso kategorijai taikomas teisės gyventi šalyje sąlygas (*pvz., darbuotojas, studentas ir kt.*).
- Darbuotojai
Darbuotojai turi pateikti darbdavio patvirtinimą apie įdarbinimą arba darbo pažymėjimą. Darbo užmokesčio pažymų pateikti nereikia.
- Savarankiškai dirbantys asmenys
Savarankiškai dirbantys asmenys turi pateikti įrodymų, kad jie yra savarankiškai dirbantys asmenys.
- Studentai
Studentai turi pateikti:
 - **įstojimo į akredituotą mokslo įstaigą įrodymą;**
 - **visaverčio sveikatos draudimo įrodymą** ir
 - **deklaraciją** ar bet kokią kitą pasirinktą lygiavertį dokumentą, įrodantį, **kad jie turi pakankamai išteklių** ir netaps našta priimančiosios ES valstybės narės socialinės paramos sistemai.
- Kiti
Kiti **ekonomiškai neveiklūs asmenys** turėtų pateikti **įrodymų, kad turi visavertį sveikatos draudimą** ir **pakankamai išteklių**, kad netaptų našta priimančiosios ES valstybės narės socialinės paramos sistemai.

PAKANKAMAI IŠTEKLIŲ – KIEK TAI YRA?

Nėra nustatyta, kokios išteklių sumos ES valstybės narės gali reikalauti kaip pakankamos.

ES piliečiai turi pakankamai išteklių, jei jų išteklių suma didesnė už ribą, žemiau kurios priimančiosios ES valstybės narės piliečiams turi būti suteikiama pašalpa (*arba minimali socialinio draudimo pensija*), užtikrinanti minimalų gyvenimo lygį.

Nacionalinės institucijos turi atsižvelgti į atitinkamo ES piliečio asmeninę padėtį, tačiau prireikus jos gali patikrinti, ar išteklių yra, ar jie teisėti, koks jų dydis ir prieinamumas. Pripažinti ir trečiojo asmens teikiami ištekliai.

O ŠEIMOS NARIAI?

Jūsų šeimos nariams, jeigu jie yra ES piliečiai, registracijos pažymėjimas taip pat bus išduotas, pateikus:

- galiojančią asmens tapatybės kortelę arba pasą;
- jūsų registracijos pažymėjimą arba, jeigu nėra registracijos sistemos, bet kokią kitą įrodymą, kad gyvenate priimančiojoje ES valstybėje narėje, ir
- dokumentą, patvirtinantį giminystės ryšius arba registruotą partnerystę su jumis, *ir*, kai reikia, dokumentus, įrodančius, kad šie asmenys yra jūsų išlaikytiniai.

Šeimos nariai, kurie gali *supaprastinta tvarka* atvykti į šalį ir joje gyventi, *taip pat* turi pateikti:

- atitinkamos kilmės šalies institucijos išduotą dokumentą, patvirtinantį, kad jie yra jūsų išlaikytiniai arba su jumis veda bendrą namų ūkį;
- įrodymą, kad yra rimtų su sveikata susijusių priežasčių, arba
- ilgalaikių santykių su jumis buvimo įrodymą.

DOKUMENTŲ TVIRTINIMAS IR VERTIMAS

Jeigu ES valstybė narė rimtai abejoja jūsų pateiktų dokumentų autentiškumu, jums gali tekti patvirtinti jų tikrumą. Tam jums reikės kreiptis į teisininką, notarą arba jūsų šalies ambasadą, ir paprastai už tai imamas mokestis. Jeigu ES valstybė narė negali suprasti jūsų dokumentų, jūsų taip pat gali būti paprašyta pateikti vertimą.

ES valstybės narės gali imtis reikiamų priemonių **atsisakyti suteikti** bet kokią direktyvoje numatytą teisę, šią teisę **atimti ar panaikinti**, jei pateikiami **suklastoti dokumentai**.

MOKESČIAI?

Registracijos pažymėjimai turi būti išduodami **nemokamai arba už mokestį, neviršijantį piliečiams nustatytų mokesčių už panašių dokumentų**, pavyzdžiui, nacionalinės asmens tapatybės kortelės, **išdavimą**.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos **8 straipsnyje**.

ŠEIMOS NARIAI, KURIE NĖRA ES PILIEČIAI

LEIDIMO GYVENTI ŠALYJE KORTELĖ

Šeimos nariams, jei jie **nėra ES piliečiai**, leidimo gyventi šalyje kortelė, kurioje aiškiai nurodyta juos esant ES piliečio šeimos narius, išduodama jiems pateikus:

- galiojantį pasą;
- jūsų registracijos pažymėjimą arba, jeigu nėra registracijos sistemos, bet kokį kitą įrodymą, kad gyvenate priimančiojoje ES valstybėje narėje, ir
- dokumentą, patvirtinantį giminytės ryšius arba registruotą partnerystę su jumis, ir, kai reikia, dokumentus, įrodančius, kad šie asmenys yra jūsų išlaikytiniai.

Šeimos nariai, kurie gali *supaprastinta tvarka* atvykti į šalį ir joje gyventi, turi pateikti tuos pačius dokumentus, kurių reikalaujama iš šią teisę turinčių ES piliečių.

GALUTINIAI TERMINAI IR GALIOJIMAS

Jūsų šeimos nariai, jeigu jie nėra ES piliečiai, **privalo pateikti prašymą išduoti leidimo gyventi šalyje kortelę**, jeigu šalyje jie planuoja būti ilgiau kaip tris mėnesius.

Prašymo pateikimo terminas negali būti trumpesnis kaip trys mėnesiai nuo atvykimo dienos.

Leidimo gyventi šalyje kortelė išduodama per šešis mėnesius nuo prašymo pateikimo dienos ir galioja penkerius metus (*arba numatytą gyvenimo šalyje laikotarpį, jei jis trumpesnis kaip penkeri metai*) nuo išdavimo dienos. **Prašymo pateikimo pažymėjimas išduodamas iš karto.**

DOKUMENTŲ TVIRTINIMAS IR VERTIMAS

Kaip ir ES piliečiams, jums gali tekti patvirtinti dokumentų tikrumą, jeigu ES valstybė narė rimtai abejoja jų autentiškumu. Tam jums reikės kreiptis į teisininką, notarą arba jūsų šalies ambasada, ir paprastai už tai imamas mokeskis. Jeigu ES valstybė narė negali suprasti jūsų dokumentų, jūsų taip pat gali būti paprašyta pateikti vertimą.

ES valstybės narės gali imtis reikiamų priemonių **atsisakyti suteikti** bet kokią direktyvoje numatytą teisę, šią teisę **atimti ar panaikinti**, jei pateikiami **suklastoti dokumentai**.

MOKESČIAI?

Registracijos pažymėjimai turi būti išduodami **nemokamai arba už mokestį, neviršijantį piliečiams nustatytų mokesčių už panašių dokumentų išdavimą**.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos **9–11 straipsniuose**.

SANKCIJOS

O jeigu neįvykdote administracinių reikalavimų... ?

KAS NUTINKA, JEIGU NEPATEIKĖTE PRAŠYMO GAUTI REIKALAUJAMĄ DOKUMENTĄ?

Jums arba jūsų šeimos nariams **neįvykdžius reikalavimo užsiregistruoti ar pateikti prašymą gauti leidimo gyventi šalyje kortelę** gali būti pritaikytos tik proporcingos ir nediskriminacinės administracinės sankcijos. ES valstybės narės gali skirti tas pačias sankcijas, kaip ir savo piliečiams už asmens tapatybės kortelės neturėjimą su savimi.

Bet kuriuo atveju nei jūs, nei jūsų šeimos nariai **negali būti išsiųsti iš šalies vien už šios taisyklės pažeidimą**.

AR GALITE BŪTI ĮPAREIGOJAMI DOKUMENTUS VĪSUOMET TURĖTI SU SAVIMI?

ES valstybės narės gali nustatyti reikalavimą **ne šalies piliečiams su savimi nuolatos turėti registracijos pažymėjimą ar leidimo gyventi šalyje kortelę** ir atlikti patikras, tačiau tik tuo atveju, jei jų pačių piliečiams taikomas reikalavimas su savimi nuolatos turėti asmens tapatybės kortelę.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos **8 straipsnio 2 dalyje ir 9 straipsnio 3 dalyje**.

8 skyrius

Teisės gyventi šalyje išsaugojimas

**Kokie reikalavimai taikomi,
norint išsaugoti teisę gyventi
šalyje?**

KAIP GALIŲTE IŠSAUGOTI TEISĘ GYVENTI ŠALYJE?

Jūs ir jūsų šeimos nariai tokią teisę turite tol, kol vykdate teisę gyventi šalyje taikomas sąlygas. STAigi šią teisę galite prarasti, jeigu netenkate darbo ar darbuotojo statuso arba jeigu baigiate studijas ir neturite pakankamai išteklių gyventi šalyje.

TAPĘ NAŠTA SOCIALINĖS PARĀMOS SISTEMAI RIZIKUOJATE NETEKTI TEISĖS GYVENTI ŠALYJE

Jeigu jūsų teisei gyventi šalyje taikoma sąlyga turėti pakankamai išteklių, kad netaptumėte našta priimančiosios ES valstybės narės socialinės paramos sistemai (*jums būnant ekonomiškai neveikliu asmeniu*), ji gali būti panaikinta jums tapus nepagrįsta našta socialinės paramos sistemai.

Tai nereiškia, kad negalite prašyti socialinės paramos toje šalyje, jeigu ji jums reikalinga. Turite teisę gauti paramą tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip priimančiosios ES valstybės narės piliečiai.

Tačiau tokiu atveju priimančioji ES valstybė narė turi teisę patikrinti jūsų nurodytas aplinkybes. Ji gali apsvarstyti, ar jums reikia kreiptis paramos dėl laikinų sunkumų. Priimančioji ES valstybė narė atsižvelgs į jūsų gyvenimo šalyje trukmę, asmenines aplinkybes ir suteiktos paramos dydį.

Priimančiajai ES valstybei narei nusprendus, kad jūs tapote nepagrįsta našta jos socialinės paramos sistemai, ji gali pradėti jūsų išsiuntimo iš šalies procedūrą. Tačiau išsiuntimo iš šalies priemonė bet kuriuo atveju negali būti automatiškai taikoma dėl naudojimosi socialinės paramos sistema.

IŠSIUNTIMO PASEKMĖS

Dėl šių priežasčių išsiuntusi jus iš savo teritorijos, priimančioji ES valstybė narė **negali** uždrausti jums vėl atvykti, todėl galite bet kada į ją grįžti ir naudotis teise gyventi šalyje su sąlyga, kad atitinkate visas 6 skyriuje aprašytas sąlygas..

IŠLYGA, TAIKOMA EKONOMIŠKAI VEIKLIEMS ASMENIMS

Asmenys, pavyzdžiui, darbuotojai ar savarankiškai dirbantys asmenys, kurių teisei gyventi šalyje netaikoma pakankamų išteklių sąlyga, **negali** būti išsiųsti iš šalies dėl to, kad gauna socialinės paramos išmokas.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiaame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos **14 straipsnyje**.

ŠEIMOS NARIAI

Kas nutinka šeimoms nariams, jei ES pilietis praranda teisę gyventi šalyje?

ŠEIMOS NARIŲ TEISĖS GYVENTI ŠALYJE IŠSAUGOJIMAS

Jūsų šeimos nariai tam tikromis sąlygomis gali išsaugoti teisę gyventi šalyje **jūsų mirties, išvykimo ar šeiminių ryšių nutraukimo** (*santuokos nutraukimo, pripažinimo negaliojančia ar registruotos partnerystės nutraukimo*) atveju.

Kadangi jūsų šeimos nariams **teisė gyventi šalyje suteikiama dėl jūsų teisės** laisvai judėti ir gyventi šalyje ir nuo jos priklauso, jūsų mirties, išvykimo ar šeiminių ryšių nutraukimo atveju jų teisinė padėtis priimančiojoje ES valstybėje narėje pasikeičia.

Įgijus teisę nuolat gyventi šalyje (*žr. 9 skyrių*), ši teisė be išlygų išsaugoma net ir jūsų mirties, išvykimo ar šeiminių ryšių nutraukimo atveju.

Reikėtų dar kartą pakartoti, kad jūsų šeimos narių padėtis priklauso nuo to, ar jie yra ES piliečiai, ar ne.

JIE – ES PILIEČIAI

Jeigu jie – **ES piliečiai**, atitinkantys visas sąlygas, taikomas jų savarankiškam gyvenimui šalyje (*iš esmės jie turi būti darbuotojai arba savarankiškai dirbantys asmenys, studentai arba ekonomišškai neveiklūs asmenys, turintys visavertį sveikatos draudimą ir pakankamai išteklių*), arba jie yra visas šias sąlygas atitinkančio ES piliečio šeimos nariai, poveikio jų teisei gyventi šalyje nėra.

JIE – NE ES PILIEČIAI

Jeigu jie – **ne ES piliečiai**, jų teisei gyventi šalyje poveikio nėra, jei jie atitinka teisei savarankiškai gyventi šalyje taikomas sąlygas arba jei jie yra šias sąlygas atitinkančio asmens šeimos nariai. **Be to, jie turi atitikti tam tikras papildomas sąlygas, kurios priklauso nuo tam tikrų aplinkybių, ir šios sąlygos nurodytos toliau.**

ES piliečio mirtis arba išvykimas

Jūsų mirties atveju šeimos nariai, kurie nėra ES piliečiai, nepraranda teisės gyventi šalyje, jeigu priimančiojoje ES valstybėje narėje bent vienerius metus iki jūsų mirties gyveno kaip jūsų šeimos nariai.

Moksleiviai ir jų tėvai

Jūsų išvykimo atveju jūsų šeimos nariai, kurie nėra ES piliečiai, iš esmės **neišsaugo** teisės gyventi šalyje, tačiau jūsų mirtis ar išvykimas neturėtų turėti įtakos jūsų vaikų ar vieno iš tėvų (neatsižvelgiant į pilietybę), kuriam faktiškai priklauso vaikų globa, teisei gyventi šalyje, jeigu vaikai mokosi švietimo įstaigoje, iki mokyklos baigimo.

Santuokos arba registruotos partnerystės nutraukimas

Jūsų šeimos nariams, kurie nėra ES piliečiai, gali būti asmeniškai suteikta teisė gyventi šalyje, jeigu iki santuokos nutraukimo proceso pradžios arba registruotos partnerystės nutraukimo santuoka arba registruota partnerystė truko bent trejus metus, iš kurių vienerius metus buvo gyvenama priimančiojoje ES valstybėje narėje..

Sąjungos piliečio vaikų globa arba teisė su jais bendrauti

Jūsų šeimos nariams, kurie nėra ES piliečiai, teisė gyventi šalyje gali būti suteikta asmeniškai ir tuo atveju, jeigu sutuoktinių arba partnerių sutarimu arba teismo nutartimi sutuoktinis arba partneris globoja jūsų vaikus arba turi teisę bendrauti su jūsų nepilnamečiu vaiku, su sąlyga, kad teismas nusprendė, jog tai turi vykti priimančiojoje ES valstybėje narėje.

Teisės bendrauti su nepilnamečiu vaiku atveju teisė gyventi šalyje galioja tol, kol to reikia.

Ypač sunkios aplinkybės

Šeimos nariai asmeniškai įgyja teisę gyventi šalyje ir tuomet, jei tai būtina dėl ypač sunkių aplinkybių, pavyzdžiui, patyrus smurtą šeimoje gyvenant santuokoje arba registruotoje partnerystėje.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos **12 ir 13 straipsniuose**.

9 skyrius

Teisė nuolat gyventi šalyje

Kokių turite teisių, penkerius metus teisėtai ir nepertraukiamai gyvenę šalyje?

TEISĖ NUOLAT GYVENTI ŠALYJE

Direktyvoje ES piliečiams ir jų šeimos nariams numatyta teisė nuolat gyventi šalyje.

KAIP ES PILIEČIAI ĮGYJA ŠIĄ TEISĘ?

Jūs tiesiog turite **penkerius metus teisėtai ir nepertraukiamai gyventi priimančiojoje valstybėje narėje** ir jums bus suteikta teisė nuolat gyventi toje šalyje! **Ši teisė jums tiesiogiai suteikiama ES teisės aktais.**

Kalbant apie teisę nuolat gyventi šalyje, laikoma, kad asmuo gyvena teisėtai, jeigu jis įvykdo direktyvoje nustatytas sąlygas, kaip nurodyta 6 skyriuje.

ŠI TEISĖ BESĄLYGINĖ, BET JŪS GALITE JĄ PRARASTI?

Teisė nuolat gyventi šalyje **įgyjama savaime, kai įvykdomos pirmiau nurodytos sąlygos**. Jums net nereikia prašyti ją suteikti! **Šiai teisei netaikomos 6 ir 7 skyriuose numatytos sąlygos. Šios teisės galite netekti, tik jei nebūsite šalyje dvejus metus iš eilės.**

LEIDŽIAMSI NEGYVENIMO ŠALYJE ATVEJAI

Toliau nurodyti veiksniai **nedaro** poveikio gyvenimo šalyje tęstinumui:

- laikinas nebuvimas šalyje, iš viso trunkantis ne ilgiau kaip šešis mėnesius per metus, arba
- ilgesnis nebuvimas šalyje dėl pareigos atlikti karinę tarnybą, arba
- ne ilgiau kaip dvylika mėnesių iš eilės trunkantis vienkartinis nebuvimas šalyje dėl svarbių priežasčių, kaip antai, nėštumas ir gimdymas, sunki liga, studijos arba profesinis mokymas arba komandiruotė į kitą ES valstybę narę ar kitą šalį.

KAIP ŠEIMOS NARIAI ĮGYJA ŠIĄ TEISĘ?

Jūsų šeimos nariai, su jumis priimančiojoje ES valstybėje narėje teisėtai gyvenę penkerius metus, taip pat įgyja teisę nuolat gyventi šalyje.

Šeimos nariai, kurie išsaugo asmeninę teisę gyventi priimančiojoje ES valstybėje narėje jūsų mirties, išvykimo ar šeiminių ryšių nutraukimo atveju, tokiomis pačiomis sąlygomis gali įgyti savarankišką teisę nuolatos gyventi šalyje.

PALANKESNĖS SĄLYGOS DARBUOTOJAMS IR SAVARANKIŠKAI DIRBANTIEMS ASMENIMS

Reikalavimai, kuriuos jums reikia įvykdyti, norint įgyti teisę nuolat gyventi šalyje, priklauso nuo jūsų statuso priimančiojoje ES valstybėje narėje. Kai kurių kategorijų asmenims taikomos **palankesnės sąlygos**.

Jeigu esate **darbuotojas ar savarankiškai dirbantis asmuo**, atsižvelgiant į tam tikras sąlygas, nuolatinio gyvenimo šalyje teisę galite įgyti **nepasibaigus** nepertraukiamo gyvenimo šalyje penkerių metų laikotarpiui trim atvejais:

1. PENSINIS AMŽIUS, SUTEIKIANTIS TEISĘ Į SENATVĖS PENSIJĄ, IR ANKSTYVAS IŠĖJIMAS Į PENSIJĄ

Jūs nustojate dirbti, **nes esate tokio amžiaus, kuris suteikia teisę į senatvės pensiją, arba anksčiau išeinatė į pensiją**, esant tokioms sąlygoms:

- toje valstybėje narėje dirbote ne trumpiau kaip paskutinius *dvylika mėnesių* ir
- joje nepertraukiamai gyvenote ilgiau kaip *trejus metus*.

Jei pagal priimančiosios ES valstybės narės teisės aktus tam tikroms kategorijoms priklausantiems savarankiškai dirbantiems asmenims teisė į senatvės pensiją nėra suteikiama, amžiaus reikalavimas laikomas įvykdytu asmeniui sulaukus 60 metų.

2. NUOLATINIS NEDARbingumas

Jūs nustojate dirbti priimančiojoje valstybėje narėje dėl **nuolatinio nedarbingumo**, su sąlyga, kad:

- joje nepertraukiamai gyvenote ilgiau kaip *dvejus metus*.

Jei toks nedarbingumas yra nelaimingo atsikimo darbe ar profesinės ligos pasekmė, jokie gyvenimo šalyje trukmės reikalavimai netaikomi.

3. KITOJE ŠALYJE DIRBANTYS ASMENYS

Jeigu dirbate kitoje ES valstybėje narėje, su sąlyga, kad:

- taip dirbate *po trejų* metų nepertraukiamo darbo ir gyvenimo priimančiojoje ES valstybėje narėje, ir
- išlaikote savo gyvenamąją vietą priimančiojoje ES valstybėje narėje, į kurią grįžtate *kiekvieną dieną arba bent kartą per savaitę*.
Siekiant įgyti teisę nuolat gyventi priimančiojoje ES valstybėje narėje pirmais dviem atvejais, ES valstybėje narėje, kurioje *dirbate*, išdirbtas laikas laikomas praleistu *priimančiojoje* ES valstybėje narėje..

ŠEIMOS NARIAI

Pirmiau minėtais trim atvejais jums įgijus teisę nuolat gyventi šalyje tokią teisę įgyja ir su jumis priimančiojoje ES valstybėje narėje gyvenantys šeimos nariai.

Jeigu esate darbuotojas arba savarankiškai dirbantis asmuo, **jūsų mirties iki jums įgyjant teisę nuolat gyventi šalyje atveju** su jumis gyvenę jūsų šeimos nariai gali įgyti šią teisę, su sąlyga, kad:

- jūs priimančiojoje ES valstybėje narėje iki mirties buvote nepertraukiamai gyvenę *dvejus metus* arba
- mirtis įvyko dėl nelaimingo atsitikimo darbe ar profesinės ligos, arba
- jus pergyvenę sutuoktinis neteko tos ES valstybės narės pilietybės dėl santuokos su jumis.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos **16 ir 17 straipsniuose**.

ADMINISTRACINIAI REIKALAVIMAI

Ką turite padaryti, kad įrodytumėte savo, kaip nuolatinio gyventojų, statusą?

KOKS DOKUMENTAS BUS JUMS IŠDUOTAS?

Jūsų, kaip ES piliečio, teisė nuolatos gyventi šalyje įrodoma **nuolatinę gyvenamąją vietą patvirtinančiu dokumentu**, kuris turi būti **išduodamas per kuo trumpesnę laiką nuo prašymo pateikimo**. Jūsų gali nereikalauti teikti prašymą gauti tokį dokumentą, tačiau jis gali padėti įrodyti jūsų nuolatinio gyventojų statusą.

O JŪSŲ ŠEIMOS NARIAMS?

Jūsų šeimos nariams, kurie yra ES piliečiai, bus išduotas toks pats dokumentas.

šeimos nariai, kurie nėra ES piliečiai, prašymą gauti nuolatinio gyventojų kortelę turi pateikti nepasibaigus standartinės gyventojų kortelės galiojimo laikui. Nuolatinio gyventojų kortelė turi būti jiems išduota **per šešis mėnesius nuo prašymo pateikimo**. Nuolatinio gyventojų kortelė automatiškai atnaujinama kas 10 metų.

SANKCIJOS

Jūsų šeimos nariams, jei jie nėra ES piliečiai, neįvykdžius reikalavimo pateikti prašymą gauti nuolatinio gyventojų kortelę, gali būti pritaikytos proporcingos ir nediskriminacinės sankcijos. Bet kokiu atveju jie negali būti išsiųsti iš šalies vien už tokį pažeidimą.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos **19 ir 20 straipsniuose**.

10 skyrius

Vienodų sąlygų taikymas

Kokių kitų teisių įgyjate, jei persikeliate gyventi ar dirbti į kitą ES valstybę narę?

KOKIŲ KITŲ TEISIŲ ĮGYJATE?

Jei persikeliate gyventi ar dirbti į kitą ES valstybę narę, jums suteikiama **daug papildomų teisių, dėl kurių teisė laisvai judėti tampa prasminga ir naudinga.**

VIENODŲ SĄLYGŲ TAIKYMAS

Pati svarbiausia iš šių teisių yra teisė į **vienodų sąlygų taikymą**. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 18 straipsnyje nurodyta, kad ES teisės taikymo srityje ir nepažeidžiant jos specialių nuostatų **draudžiama bet kokia diskriminacija dėl pilietybės**.

Direktyva ši teisė suteikiama ir šeimos nariams, o tai reiškia, kad Sutarties taikymo srityje ES piliečiams ir jų šeimos nariams, gyvenantiems priimančiosios ES valstybės narės teritorijoje, **turi būti taikomos vienodos sąlygos, kaip ir tos ES valstybės narės piliečiams.**

KOKIA IŠ TO NAUDA?

Dėl vienodų sąlygų taikymo principo jūs turite teisę į daugumą lengvatų ir išmokų (*įskaitant visų pirma visas socialines ir mokesčių lengvatas*), kurias priimančioji ES valstybė narė teikia savo piliečiams. Pavyzdžiui:

Subsidijuojamos kelionės išlaidos

Jeigu priimančioji valstybė narė remia, pavyzdžiui, pensininkus ar dideles šeimas, jiems išduodama lengvatinį kelionių pažymėjimą, jūs taip pat turite teisę jį gauti, jeigu atitinkate nustatytas sąlygas.

Registracijos mokestis ir mokestis už mokslą

Jūs turite teisę naudotis švietimo sistema tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir valstybės narės piliečiai (*pvz., neturi būti imamas registracijos mokestis ar mokestis už mokslą, jei tokių mokesčių nemoka valstybės narės piliečiai, taip pat neturi būti jokių kiekybinių kvotų ES piliečiams, kuriomis tos valstybės narės piliečiams būtų užtikrinamos lengvatinės naudojimosi švietimo sistema sąlygos*).

Socialinė parama

Socialinę paramą turite teisę gauti tokiais pačiais pagrindais, kaip ir priimančiosios ES valstybės narės piliečiai.

Ar priimančioji valstybė narė teikia papildomų išmokų mažas pajamas gaunančioms šeimoms būsto išlaidoms padengti? Jeigu taip, jūs turite teisę kreiptis dėl tokios išmokos ir jums bus taikomos tokios pat sąlygos, kaip ir bet kuriam tos valstybės piliečiui.

Svarbi išimtis – galimybė naudotis socialinės paramos sistema per pirmuosius tris mėnesius

Svarbi išimtis yra ta, kad ES valstybės narės gali nuspręsti jums ir jūsų šeimos nariams nesuteikti teisės į socialinę paramą pirmuosius tris gyvenimo jose mėnesius (darbo ieškantiems asmenims *dar ilgiau*), tačiau tik tuo atveju, jeigu jūs nesate darbuotojas ar savarankiškai dirbantis asmuo.

Išimtis – studentams skiriama parama studijoms

Valstybės narės taip pat gali nuspręsti nesuteikti studentams skiriamos paramos studijoms (pvz., studentų stipendijų ar paskolų) asmenims, kurie nėra darbuotojai, savarankiškai dirbantys asmenys, tokį statusą išsaugoję asmenys ar jų šeimos nariai. Tačiau jums įgijus teisę nuolat gyventi šalyje, parama turi būti teikiama.

Pateikimas į darbo rinką

Jūsų šeimos nariai, neatsižvelgiant į jų pilietybę, turi teisę įsidarbinti arba dirbti savarankiškai priimančiojoje ES valstybėje narėje. Nesvarbu, ar toje valstybėje narėje jūs dirbate, studijujete ar tik gyvenate, jūsų šeimos nariai gali pradėti vykdyti ekonominę veiklą pateikę tokius pačius dokumentus kaip ir tos valstybės piliečiai.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiaame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos 23 ir 24 straipsniuose.

11 skyrius

Apribojimai

Kuo remdamosi ES valstybės narės gali riboti laisvę judėti ir gyventi šalyje?

VIEŠOJI TVARKA, VISUOMENĖS SAUGUMAS IR SVEIKATOS APSAUGA

ES valstybės narės gali taikyti apribojimus viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ir visuomenės sveikatos sumetimais.

Bet koks apribojimas, pavyzdžiui, draudimas atvykti į šalį, teisės gyventi šalyje nesuteikimas ar išsiuntimas iš šalies turi atitikti direktyvoje nustatytas sąlygas.

APSAUGOS PRIEMONĖS

Direktyvoje numatytos svarbios apsaugos priemonės, siekiant užtikrinti, kad ES valstybės narės teisingai taikytų šiuos apribojimus.

PROPORCINGUMAS

Viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo sumetimais taikomos priemonės turi būti:

- **proporcingos** (*išsiuntimas iš šalies yra labai šiurkštus kišimasis į asmens gyvenimą, todėl turi būti proporcingas viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo sutrikdymo sunkumo laipsniui*); ir

- grindžiamos vien tik susijusio asmens elgesiu, ir šis elgesys turi kelti **tikrą ir pakankamai didelį pavojų** aturintį įtakos bent vienam iš pagrindinių visuomenės interesų.

KITOS APSAUGOS PRIEMONĖS

Ankstesnis teistumas pats savaime **negali** būti teisės laisvai judėti ir gyventi šalyje ribojimo priežastis. Ribojamųjų priemonių taikymas **negali** būti grindžiamas vien tik bendraja prevencija.

ES valstybės narės turi teisę gauti informaciją apie galimus įrašus policijos registruose, susijusius su jumis, tačiau negali reikalauti iš jūsų pateikti tokius dokumentus ar gerą elgesį patvirtinantį pažymėjimą.

VEIKŠNIAI, Į KURIUOS ATSIŽVELGIAMA

Prieš priimdama sprendimą dėl išsiuntimo iš šalies viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo sumetimais, priimančioji ES valstybė narė turi atsižvelgti į tokias aplinkybes:

- kiek ilgai atitinkamas asmuo gyveno jos teritorijoje;
- į asmens amžių, sveikatos būklę, šeiminių ir ekonominių padėčių;
- asmens socialinę ir kultūrinę integraciją priimančiojoje ES valstybėje narėje ir
- asmens sąsajas su kilmės šalimi.

DIDESNĖ NUOLATINIŲ GYVENTOJŲ IR NEPILNAMEČIŲ APSAUGA

ES piliečiams ir jų šeimos nariams, **turintiems teisę nuolat gyventi šalyje, taikoma didesnė apsauga nuo išsiuntimo**, nes jie gali būti išsiųsti tik dėl *rimtų* viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo priežasčių.

Sprendimas išsiųsti Europos Sąjungos piliečius, kurie priimančiojoje valstybėje narėje **gyveno pastaruosius 10 metų** arba yra **nepilnamečiai** (t. y. iki 18 m.), gali būti pateisinamas tik tada, kai **būtina** užtikrinti visuomenės saugumą (*nepilnamečių išsiuntimas iš šalies taip pat gali būti pateisinamas, jeigu tai būtina dėl vaiko interesų*).

VISUOMENĖS SVEIKATA

Kalbant apie visuomenės sveikatą, judėjimo laisvę ribojančios priemonės gali būti pateisinamos **tik sunkiausių užkrečiamųjų ligų atveju**. Kai yra rimtų požymių, kad tai būtina, per tris mėnesius nuo atvykimo gali būti pareikalauta, kad pasitikrintumėte sveikatą; toks patikrinimas būtų nemokamas.

Bet kuriuo atveju ligos, pasireiškiančios praėjus trims mėnesiams po atvykimo, nesudaro pagrindo išsiųsti iš šalies.

PROCESINĖS APSAUGOS PRIEMONĖS

ES piliečiams ir jų šeimos nariams taip pat taikomos toliau nurodytos **procesinės apsaugos priemonės**.

Rašytinis pranešimas ir apskundimas

Asmenims, kurie išsiunčiami iš šalies arba kuriems uždraudžiama atvykti į šalį, turi būti:

- apie sprendimą pranešama raštu ir taip, kad asmenys gerai suvoktų sprendimo turinį ir pasekmes jiems;
- sprendime turi būti pateikiama **tiksli ir visa informacija apie priežastis**, kuriomis grindžiamas sprendimas ir
- nurodomas teismas ar administracinė institucija, kuriems atitinkamas asmuo gali sprendimą apskųsti, ir apskundimo terminas.

Galimybė kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo

Atitinkami asmenys turi teisę pasinaudoti teismine ir, kai taikytina, administracine žalos atlyginimo tvarka, kad galėtų skųsti sprendimus arba siekti peržiūrėti bet kokį jų nenaudai dėl minėtų priežasčių priimtą sprendimą. Tokia tvarka turi būti sudarytos sąlygos sprendimo teisėtumui ir faktams bei aplinkybėms, kuriomis grindžiama siūloma priemonė, išnagrinėti.

Jeigu kartu su apeliaciniu skundu pateikiamas pareiškimas dėl laikinojo nurodymo sustabdyti to sprendimo vykdymą, išsiuntimas iš šalies paprastai **neturi** būti vykdomas, kol nebus priimtas sprendimas dėl laikinojo nurodymo.

Išsiuntimas iš šalies, kaip laisvės atėmimo bausmės teisinė pasekmė

Sprendimas išsiųsti asmenį gali būti priimtas kaip nuobauda ar laisvės atėmimo bausmės teisinė pasekmė. Jeigu toks sprendimas priimamas šiuo tikslu, tačiau įvykdomas praėjus daugiau kaip dvejiems metams nuo jo priėmimo, priimančioji ES valstybė narė privalo:

- prieš išsiųsdama atitinkamą asmenį, patikrinti, ar šis asmuo šiuo metu kelia rimtą pavojų viešajai tvarkai arba visuomenės saugumui, ir
- prieš išsiųsdama atitinkamą asmenį ar jo šeimos narį, įvertinti, ar yra esminių aplinkybių pasikeitimų nuo sprendimo išsiųsti iš šalies priėmimo.

Draudimas atvykti į šalį

Išsiųstiems ES piliečiams ir jų šeimos nariams viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo sumetimais gali būti uždrausta atvykti į valstybę narę, tačiau, praėjus pagrįstam laikotarpiui ir bet kuriuo atveju praėjus trejiems metams nuo galutinio sprendimo išsiųsti asmenį iš šalies įvykdymo, jie gali prašyti šį draudimą panaikinti.

Piktnaudžiavimas ir sukčiavimas

Valstybės narės gali priimti būtinas priemones nesuteikti šioje direktyvoje numatytų teisių, jas atimti arba panaikinti, jei jomis piktnaudžiaujama ar sukčiaujama, pvz., santuokų iš išskaičiavimo ar dokumentų klastojimo atvejais.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Tikslių teisinių formuluočių, susijusių su šiame skyriuje aprašytais klausimais, galite rasti direktyvos VI skyriuje (27–33 straipsniai) ir 35 straipsnyje.

12 skyrius

Pereinamojo laikotarpio priemonės darbuotojams

PEREINAMOJO LAIKOTARPIO PRIEMONĖS, TAIKOMOS LAISVAM DARBUOTOJŲ JUDĖJIMUI

ES valstybės narės gali laikinai apriboti galimybę patekti į jų darbo rinkas Rumunijos ir Bulgarijos piliečiams, nes dėl pereinamojo laikotarpio priemonių jos gali atidėti ES teisės aktų dėl laisvo darbuotojų judėjimo, kuriais

užtikrinama galimybė laisvai gauti darbą, taikymą, ir vietoj to taikyti nacionalinės teisės aktus. Tokios pat taisyklės bus taikomos darbuotojams iš Kroatijos ne ilgiau kaip septynerius metus nuo Kroatijos įstojimo į ES.

Kurioje nors kitoje ES valstybėje narėje norintiems įsidarbinti darbuotojams iš Rumunijos ir Bulgarijos (vėliausiai iki 2013 m. gruodžio 31 d.) gali būti taikomas reikalavimas gauti darbo leidimą.

Be to, ES valstybės narės gali nukrypti nuo kai kurių specialiųjų nuostatų dėl ES darbuotojų teisės apsigyventi, tačiau tik būtinais atvejais. Pavyzdžiui, ES valstybė narė, reikalaujanti registruotis atitinkamose institucijose gyvenant šalyje ilgiau nei tris mėnesius, galėtų reikalauti iš minėtų šalių darbuotojų, privalančių gauti darbo leidimą, pateikti šį darbo leidimą ir darbdavio duotą priėmimo į darbą patvirtinimą arba darbo pažymėjimą.

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS?

Norėdami rasti daugiau informacijos apie tai, ar ES valstybė narė, kurioje norėtumėte

dirbti, riboja galimybę patekti į jos darbo rinką, arba apie darbo ir gyvenimo joje sąlygas, apsilankykite oficialioje interneto svetainėje <http://ec.europa.eu/eures> joje rasite išsamią informaciją apie laisvą darbuotojų judėjimą

Be to, informaciją galite rasti **Komisijos darbo kitoje ES valstybėje narėje vadove**, pcurį parengė Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas ir kurį atsisiųsti galima adresu <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=25&langId=lt&pubId=215&type=2&furtherPubs=yes>

13 skyrius

Kaip galite apsaugoti savo teises

**Kur gauti daugiau informacijos?
Ką galite padaryti, jei manote,
kad jūsų teisės neiginamos?**

KUR GAUTI NEMOKAMĄ INFORMACIJĄ?

Daugiau informacijos apie jūsų teises laisvai judėti ir gyventi šalyje galite gauti Europos Komisijos internetiniame informaciniame portale **Jūsų Europa**,

<http://ec.europa.eu/youreurope>

Be to, galite apsilankyti Europos Komisijos **Teisingumo generalinio direktorato** interneto svetainėje

http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm

Norėdami susipažinti su ES teisės aktais dėl laisvo judėjimo, galite apsilankyti Europos

Komisijos internetiniame prieigos prie ES teisės portale **EUR-Lex**

<http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

MANOTE, KAD JŪSŲ TEISĖS PAŽEISTOS?

Jeigu manote, kad **pažeista jūsų teisė laisvai judėti ir gyventi šalyje**, savo teises turėtumėte ginti kompetinguose nacionaliniuose teismuose, kreipdamiesi į Ombudsmeną ar administracines įstaigas. Pažymėtina, kad tik nacionaliniai teismai gali priteisti jums žalos atlyginimą ar įpareigoti subjektą imtis veiksmų ar nuo jų susilaikyti. Pagalbos turėtumėte kreiptis į vietos advokatą. Daugiau informacijos apie teisės gynimo priemones rasite Europos e. teisingumo portale adresu

<https://e-justice.europa.eu>

Jūsų Europos patarėjas – tai visoje Europoje veikianti tarnyba, kuri teikia prašomą informaciją ir patarimus, susijusius su jūsų teisėmis Europos Sąjungoje. Konsultacijos teikiamos nemokamai, per savaitę, bet kuria iš oficialiųjų Europos Sąjungos kalbų. Daugiau informacijos rasite interneto svetainėje

<http://ec.europa.eu/citizensrights>

Jeigu manote, kad patyrėte problemų dėl to, jog **nacionalinės valdžios institucijos netinkamai taikė nacionalinės ir ES teisės aktus**, jūs galite pasinaudoti sistema **SOLVIT** – internetiniu problemų sprendimo tinklu, kuriame ES valstybės narės stengiasi kartu spręsti problemas nepradėdamos teisminių procedūrų. Daugiau informacijos rasite interneto svetainėje

<http://ec.europa.eu/solvit>

Jeigu manote, kad jūsų ES teisės nebuvo apgintos ir išnaudojote minėtas teisių gynimo priemones, galite pateikti **skundą Europos Komisijai** adresu

http://ec.europa.eu/community_law/complaints/form

Be to, turite teisę pateikti **peticiją Europos Parlamentui**. Peticiją galite pateikti, apsilankę interneto svetainėje

<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/petition.html>

Europos Komisija

Jūsų, kaip ES piliečio, teisių vadovas. Laisvė judėti ir gyventi Europoje

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2013

2013 — 35 p. — 17,6 x 25 cm

ISBN 978-92-79-30153-7

doi:10.2838/47927

Leidinių biuras

LT

ISBN 978-92-79-30153-7

9 789279 301537

doi:10.2838/47927